

PLAGIOCHILA SANDEI DZ.

ALIAEQUE HEPATICARUM NOVAE SPECIES,
BREVITER DESCRIPTAE.

Onder onze verzameling van Indische levermossen bevond zich, sedert lang, eene soort van *Plagiochila*, die mijn vriend MOLKENBOER, wegens hare daarmede zeer overeenkomende *habitus*, voorloopig tot *Pl. superba* NEES had gebragt. Door menigvuldige bezigheden werden wij steeds verhinderd, om aan ons voornemen ter naauwkeuriger onderzoeking dezer verzameling, gevolg te geven, zoodat die plant onder dien naam met zoo vele andere, nog onbeschrevene, fraaije mossoorten verscheidene jaren bleef leggen. Het overlijden van mijn' vriend, waardoor de zorg voor de bewerking der Indische loofmossen op mij alleen rustte, was de reden, dat ik tot het besluit moest komen, om van het verder onderzoek dezer *Hepaticae* af te zien, en dit geheel over te laten aan mijn' vriend, D^r. VAN DER SANDE LACOSTE, die zich reeds door een veeljarig grondig onderzoek der Europeesche levermossen daarvoor speciaal had voorbereid, en die ook door de bewerking der inlandsche *Hepaticæ*, voor den Prodrususfl. Batavæ, overvloedig

getoond had, voor die taak volkomen berekend te zijn. Dat zijn arbeid hieraan, voor de wetenschap reeds vruchtbaar geweest is, getuigt zijne ontdekking van onderscheidene fraaije plantensoorten uit die familie, waarvan de korte diagnosen in het Kruidk. Archief, 3de Deel, 4de Stuk zijn geplaatst; terwijl zijn voortdurende ijver, in de bewerking van deze en van de Junghuhniaansche verzameling, nog veel zeldzaams belooft aan den dag te brengen. Hij maakte mij nu onlangs opmerkzaam, dat de bedoelde plant niet volkomen aan de beschrijving en afbeelding van *Pl. superba*, in de Species Hepaticarum van Lindenberg, pag. 80 Tab. XVII. beantwoordde. Een nader onderzoek overtuigde mij van het wezenlijk soortverschil tusschen deze planten; weshalve ik gemeend heb, de beoefenaars dezer plantenfamilie met de bekendmaking van deze nieuwe soort te zullen verplichten. Aangezien echter de uitvoerigste beschrijving van die, slechts door den mikroskoop te onderscheiden planten, alleen verstaanbaar is voor hen, die zich vooraf, door speciale studie der Hepaticæ, met zulke beschrijvingen hebben gemeenzaam gemaakt, achtte ik het niet overbodig, deze *Plagiochila* met hare analijse te doen afbeelden; Ik had daarbij ook op het oog, dat de plaatsing van zoodanige afbeelding in dit Tijdschrift, hetwelk voor-

namelijk bestemd is, om in Nederland de beoefening der kruidkunde, als wetenschap, in alle hare deelen te bevorderen, welligt velen moge aansporen, om nadere kennis te maken met deze krijptomische planten, waarvan in ons land, zoowel als in onze overzeesche bezittingen, zoo vele fraaije vormen voorkomen. Het zal mij daarom bijzonder aangenaam zijn, om ook tot dit doel te kunnen medewerken, door mededeeling van deze en andere planten uit mijn herbarium aan allen, die daarin belang mogten stellen.

Over de benaming dezer plant heb ik alleen aan te merken, dat ik het niet meer dan pligtmatig heb geoordeeld, om den naam van v. d. SANDE te verbinden aan eenen der fraaiste vormen dezer plantenfamilie, bij welker bewerking hij met zoo goeden uitslag het, voorwaar niet gemakkelijk, voetspoor heeft betreden van den beroemden NEES v. ESENBECK. Het was vooral door zijn onderzoek onzer Indische *Hepaticæ*, dat deze beroemde kruidkundige is in staat gesteld geworden, om zijn, reeds op de studie der Europeesche plantenvormen gegrond, uitmuntend systeem der levermossen ook op die der tropische gewesten toe te passen en uit te breiden, en waardoor een helderder licht is verspreid, over de toen nog duistere bewerktuiging dezer schoone gewassen.

Ik voeg hierbij de korte diagnose van eenige nieuwe soorten van Hepaticae, die door D^r. v. D. SANDE LACOSTE onlangs zijn onderscheiden.

December. 1855.

D^r. F. DOZY.

PLAGIOCHILA NEES ET MONT.

PLAGIOCHILA SANDEI Dz. *Pl. superba* MB. mst. : caule repente, ramis erectis strictis dichotomo-ramosis; foliis imbricatis patenti-divergentibus, cordato-ovatis, subfalcatis, obtusis, margine ventrali rotundato apiceque ciliatis, basi reflexo-cucullatis, dorsali reflexis serrato-ciliatis, fructu laterali et terminali, perianthio obconico, elongato, compresso, ore truncato breviter ciliato.

Habitat insulam *Javae*, prope *Gadok*, JUNGH.

Caulis repens, flexuosus, solidus, fusco-nigricans, uti basis ramorum primariorum, nudus vel foliorum vetustorum reliquiis vestitus. Rami primarii distantes, elati, 0,07—0,085 longi, cum foliis 0,007—0,008 lati, apice praesertim dichotomi, breviter subfasciculato-ramulosi. Folia tenuia, mollia, luteo-fuscescentia, subpellucida, plana, semiverticalia, imbricata; patenti-divergentia, oblique ovata, subfalcata; margo ventralis rotundatus, totus longe ciliatus, basi reflexus et in cucullum revolutus; margo dorsalis arcuatim reflexus, totus vel versus apicem serrato-ciliatus; apex planus, obtusus, ciliatus. Folia involucralia erecta, dorso stricta, obtusa, longius ciliata. Textura foliorum e cellulis parvis, sexangularibus. Perianthium involuero longius, terminale et laterale, obconicum, elongatum, curvatum, subcernuum. Spicae masculae terminales, simplices vel 2—4 in fasciculum congestae, quandoque iterum ramosae et proliferae, lineares, 0,01—0,02 longae, 0,002—0,0025 latae. Folia perigonii imbricata, rotundato-ovata, obtusa, integerrima, basi inflata, apice patentia.

Differt a *Pl. Bantamensi* N. ab E. praeter magnitudinem, amphigastriorum defectu, foliis subfalcatis et perianthio longiori; a *Pl. superba* N. ab E. foliis basi cucullatis et perianthio elongato non alato.

2. *PL. PROPINQUA* V. D. SD. LC.: caule repente, ramis erectis, dichotomo-dendroideis, foliis adproximatis patentibus, semiverticalibus, oblongis, breviter decurrentibus, subarcuatis, margine dorsali reflexis, integerrimis, ventrali ad apicem obtusum vel acutum spinuloso-dentatis; fructu laterali et in dichotomia ramorum, perianthio compresso, obovato-campanulato, ore truncato breviter ciliato.

Habitat insulam *Javae*; TEYSM. in herb. Dz. et MB.; in montosis *Salak*, Coll. pl. Jav. Zoll. inter n°. 3560 d. (pl. mascula).

3. *PL. SEMIALATA* V. D. SD. LC.: caule repente, ramis adscendentibus dichotomo-ramosis; foliis basi imbricatis patentibus divergentibus, dimidiato-ovatis obtusis, margine dorsali reflexis, integerrimis, ventrali apiceque spinuloso-dentatis; fructu terminali, perianthio oblique campanulato, dorso a basi ad medium alato, [ala lata, apice ciliata], ore truncato, dentato-ciliato.

Habitat insulam *Javae*, JUNGH.

4. *PL. GYMNOCLADA* V. D. SD. LC.: caule repente, ramis adscendentibus innovando-ramosis, innovationibus flagelliformibus, erectis, subaphyllis; foliis contiguibus vel adproximatis, semiverticalibus, patentibus, oblique ovatis, margine dorsali reflexis, versus apicem serratis, ventrali apiceque emarginato spinuloso-ciliatis; fructu terminali et laterali, perianthio campanulato, dorso alato, [ala angusta, versus apicem spinuloso-dentata], ore truncato, dentato-ciliato.

Habitat insulam *Javae*, JUNGH.

MASTIGOBRYUM NEES, LINDBG. ET GOTTSCHKE.

1. *M. LINGUAIFORME* V. D. SD. LC.: caule adscendente dichotomo; foliis imbricatis patentibus, ovatis, margine ven-

trali arcuatis, basi dilatatis integerrimis, apice tridentatis; dentibus parvis spinaeformibus integerrimis, amphigastriis dense imbricatis, ovato-linguaeformibus, medio convexis, margine recurvis apice planis dentatisque; fructu.?

Habitat insulam *Javae*, TEYSM. in herb. Dz. et Mb.

2. M. GIBBUM v. d. SD. LC.: caule adscendente flexuoso dichotomo; foliis imbricatis patentibus, ovatis, integerrimis, apice tridentatis, dentibus acutis integerrimis, amphigastriis adproximatis parvis, quadratis, medio convexis, marginibus apiceque reflexis, crenulato-dentatis; fructu. . . ?

Habitat insulam *Javae*, JUNGH.

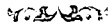
FRULLANIA RADDI.

1. FR. TRICARINATA v. d. SD. LC.: caule repente subbipinnato, foliis imbricatis semiverticibus, ovatis, obtusis, auriculatis; auriculis oblongis, laevibus, obliquis, lacinia minuta aut nulla interposita; amphigastriis subdecurrentibus obovatis, integerrimis, sinu brevi bifidis, ramulorum contiguos ad medium bifidis, laciniis acutis; fructu laterali, folia involucralia ovata, acuta, apice subdentata, lobo auriculari oblongo-lineari; perianthio oblongo, dorso sulcato, ventre tricarinato.

Habitat insulam *Javae*; commun. Dr. v. D. BOSCH.

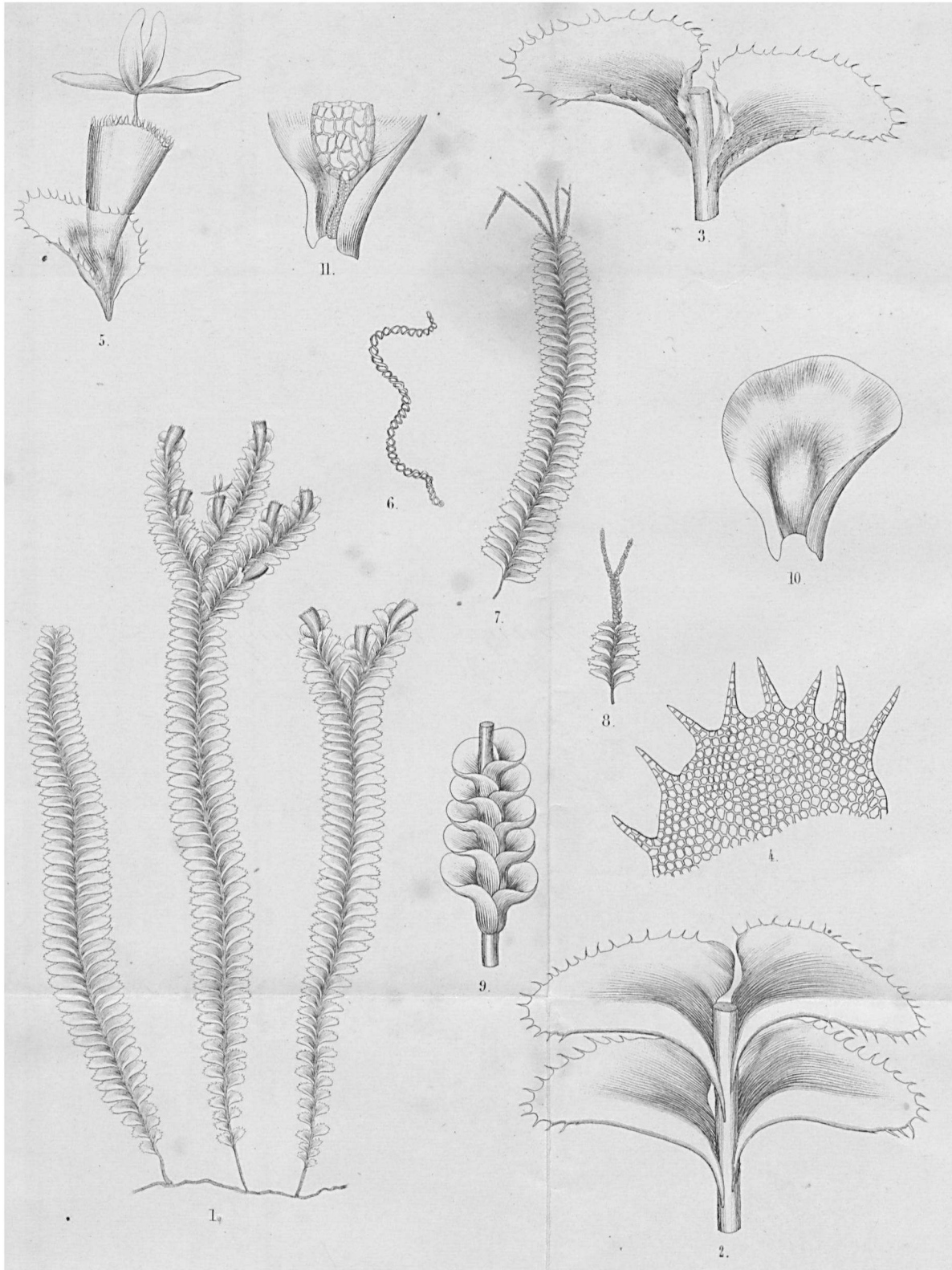
2. FR. ORIENTALIS v. d. SD. LC.: caule procumbente elongato, pinnatim ramoso; foliis adproximatis semiverticibus, planis, ovatis, acutis, integerrimis, ramulorum laxè imbricatis, auriculis conicis cauli contiguos et parallelis tectis, amphigastriis adpressis, cordato-ellipticis, integerrimis, bifidis, laciniis acutis; perianthio.?

Habitat insulam *Javae*, TEYSM. in herb. Dz. et Mb.

TABULÆ EXPLICATIO.

- Tab. I. Fig. 1. *Plagiochila Sandei* naturali magnitudine.
- „ 2. folia rami primarii a dorso, octies aucta.
 - „ 3. folia rami primarii a ventre, octies aucta.
 - „ 4. areolatio folii, quadragies aucta.
 - „ 5. perianthium cum folio involucrali et capsula, in quatuor valvas dehiscente, quater auctum.
 - „ 6. elater, ducenties auctus.
 - „ 7. ramus plantae masculæ in spicis fasciculatis florens, nat. magn.
 - „ 8. spica bifida plantæ masc., nat. magn.
 - „ 9. pars spicæ masculae, octies aucta.
 - „ 10. folium perigonii, tricies auctum.
 - „ 11. antheridium evacuatum, in basi folii perigoniaci reconditum, quinquagies auctum.

A. J. K. ad nat. del.

Plagiochila Sandei Dz.